

IZVJEŠTAJ U SJENI ZA 3. CIKLUS UNIVERZALNOG PERIODIČNOG PREGLEDA O STANJU LJUDSKIH PRAVA U BOSNI I HERCEGOVINI

Sadržaj

UVOD	3
SPISAK SKRAĆENICA	4
1. PRAVA DJETETA	5
1.1. Međunarodni instrumenti	
1.2. Ekonomska i socijalna prava i pravo na obrazovanje	
1.3. Zaštita djece od eksploatacije	
1.4. Zaštita djece od nasilja i seksualnog zlostavljanja	
2. MANJINE	7
2.1. Zabrana diskriminacije	
2.2. Društvena uključenost i pristup pravima	
2.3. Pravo na obrazovanje	
2.4. Političko učešće	
3. CIVILNO DRUŠTVO	9
4. SEKSUALNA ORIJENTACIJA I RODNI IDENTITET	10
4.1. Zakon o zabrani diskriminacije	
4.2. Izgradnja kapaciteta institucija	
5. PRAVA ŽENA	11
5.1. Zakon o ravnopravnosti spolova	
5.2. Zaštita od nasilja u porodici	
5.3. Uključivanje žena u javni i politički život	
6. PRISTUP PRAVDI	14
6.1. Pristup pravdi žrtava ratnog seksualnog nasilja i torture	
7. BORBA PROTIV KORUPCIJE	16
8. APATRID IJA I PRAVO NA DRŽAVLJANSTVO	17
8.1. Registracija rođenja	
9. PRAVA TRAŽILACA AZILA – IZBJEGLICA	18
10. SLOBODA MEDIJA	19
11. SLOBODA UDRUŽIVANJA I MIRNOG OKUPLJANJA	20
12. PRAVA OSOBA SA INVALIDITETOM	21
LISTA ODABRANIH PREPORUKA	22
O KOALICIJI	37

BiH Civil Society Initiative for UPR

Sarajevo, april, 2019.

ISSN: 2303-6079

Edicija *Human Rights Papers* Sarajevskog otvorenog centra

Broj publikacije: 45

Naslov: Izveštaj u sjeni za 3. ciklus Univerzalnog periodičnog pregleda o stanju ljudskih prava u Bosni i Hercegovini

Autori_ice: Adrijana Hanušić Bećirović, Aida Daguda, Amina Dizdar, Bojana Jovanović, Darko Pandurević, Edis Fočo, Ena Bavčić, Maida Zagorac, Mirsada Bajramović, Peđa Đurasović, Rea Adilagić, Senka Kulenović, Tim organizacije My Right – Empowers people with disabilities, Vildana Džekman, Zinaida Ibrahimović

Urednica: Dajana Čelebić

Lektura: Sandra Zlotrg

Prevod na engleski: Jasenka Kapetanović

Prelom/dizajn: Vanja Lazić

Izdavač: Sarajevski otvoreni centar (www.soc.ba) u ime BiH Civil Society Initiative for UPR

Za izdavača: Emina Bošnjak

© Sarajevski otvoreni centar

Publikacija je rezultat rada organizacija civilnog društva unutar neformalne koalicije BiH Civil Society Initiative for UPR. Izdavanje ove publikacije podržala je Vlada Kraljevine Nizozemske.

Nekomercijalno umnožavanje, fotokopiranje ili bilo koji drugi oblik reprodukcije cijele publikacije ili njezinih dijelova je poželjno, uz prethodno pismeno informisanje izdavača na e-mail: office@soc.ba.

SPISAK SKRAĆENICA

BD BiH	Brčko Distrikt Bosne i Hercegovine
BiH	Bosna i Hercegovina
FBiH	Federacija Bosne i Hercegovine
FIGAP	Finansijski mehanizam za implementaciju GAP-a Bosne i Hercegovine
GAP	Gender Akcioni plan
GIM	Gender institucionalni mehanizmi
KS	Kanton Sarajevo
LGBTI	lezbijke, gej, biseksualne, trans ili transrodne, interspolne osobe
MP BiH	Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine
MUP	Ministarstvo unutrašnjih poslova
NS RS	Narodna skupština Republike Srpske
NVO	Nevladina organizacija
OP3 CRC	Opcioni protokol o komunikacijskim procedurama uz Konvenciju o pravima djeteta
RS	Republika Srpska
UN	Ujedinjenje nacija
VM BiH	Vijeće ministara Bosne i Hercegovine
ZORS	Zakon o ravnopravnosti spolova

UVOD

Sarajevski otvoreni centar je u decembru 2018. godine okupio potencijalne članice Inicijative targetirajući organizacije sa ekspertizom u različitim oblastima ljudskih prava. Inicijativa je uspostavljena u decembru 2018. godine, te počela sa radom u januaru 2019. godine. Metodologija je uključivala odabir preporuka iz prethodnog 2. ciklusa Univerzalnog periodičnog pregleda (UPR), desk istraživanje statusa preporuke, istraživanje o mjerama i aktivnostima neophodnim za realizaciju preporuke, statusa realizacije mjera i aktivnosti preporuke u Bosni i Hercegovini, te preporuka nadležnim institucijama. S obzirom da članice koalicije djeluju na polju zaštite i promocije ljudskih prava u BiH već duži niz godina, osim desk istraživanja, također su koristile informacije koje su prikupile radom sa svojim ciljnim grupama.

U periodu 2015–2019. godine, Bosna i Hercegovina se suočila s mnogim izazovima koji su imali utjecaja na zaštitu ljudskih prava građana i građanki BiH. Brojne nepravilnosti i pritužbe na izborni proces pratile su prethodne, a i nedavno provedene opće i predsjedničke izbore. Nepoštivanje presuda Evropskog suda za ljudska prava jasan je pokazatelj da vladajuće strukture u BiH nisu spremne na promjene Ustava i izbornog zakona kako bi se ove presude implementirale. Dodatno, sloboda okupljanja na svim nivoima vlasti u BiH i dalje se posmatra kao sigurnosno pitanje, a ne kao ljudsko pravo. Također, najveće smetnje medijskoj slobodi su prijetnje i napadi na novinare/ke i medije, te politički pritisci koji se manifestuju na različite načine. Zakonski okvir kojim se garantiraju ženska ljudska prava u Bosni i Hercegovini rascjepkan je, što ne doprinosi sigurnosti žena i djevojčica u društvu, a znači i neusklađenost s međunarodnim dokumentima. Zaključak ovog izvještaja je taj da su država i njene institucije postigle vrlo malo (ili nikako) napretka u implementaciji preporuka Univerzalnog periodičnog pregleda.

Ovim izvještajem potičemo Vijeće za ljudska prava UN-a i sve zemlje članice da izvrše demokratski pritisak na lokalne donosioce odluka izdavanjem svojih preporuka i aktivnostima u ambasadama u BiH, te da podrže napore građana i civilnog društva da se ljudska prava svih građana i građanki BiH poštuju.

1. PRAVA DJETETA

1.1. Međunarodni instrumenti (preporuke 107.1, 107.2 – implementirane)

107.1, 107.2 BiH je Opcioni protokol o komunikacijskim procedurama uz Konvenciju o pravima djeteta (OP3 CRC) potpisala u julu 2017, a ratifikovala u februaru 2018. godine. Ovome su doprinijele zagovaračke aktivnosti nevladinog sektora.¹ Potrebno je obezbijediti sistemsku kontinuiranu informisanost i edukaciju djece i odraslih koji rade sa djecom o korištenju komunikacijskih procedura OP3 CRC, kao i mehanizam njegove primjene.

1.2. Ekonomska i socijalna prava i pravo na obrazovanje (preporuka 107.18 – djelomično implementirana)

107.18 Iznos dječijeg dodatka na prostoru BiH i dalje je neujednačen² i nedostatan za preživljavanje djeteta. U nekim kantonima u FBiH isplate dječijeg dodatka kasne i po nekoliko mjeseci, a u RS dodatak je uslovljen redosljedom rođenja djeteta³ te redovnim pohađanjem obrazovanja. U julu 2018. Vlada FBiH je usvojila nacrt prvog reformskog zakona koji se odnosi na zaštitu porodica sa djecom.⁴ Obrazovanje u BiH je i dalje fragmentirano i karakterizira ga snažna politička obojenost, nedostatak transparentnosti, diskriminacija, segregacija i asimilacija. U FBiH i dalje egzistiraju "dvije škole pod jednim krovom", dok je bošnjačkoj djeci u RS-u uskraćeno pravo na maternji jezik. Glavni faktori slabog školskog uspjeha kod romske djece su jezičke prepreke, nespremnost za školu i nedostatak programa podrške.

1.3. Zaštita djece od eksploatacije (preporuka 107.19 – nije implementirana)

107.19 Nije uočen pozitivan pomak u zaštiti djece koja su izložena radnoj eksploataciji i prosjačenju.⁵ Mehanizmi uspostavljeni za borbu protiv trgovine ljudima nisu iskazali efikasnost, a veći dio odgovornosti za rješavanje problema eksploatacije djece prepušten je institucijama na lokalnom nivou koje su vrlo često opterećene predrasudama⁶ i/ili nemaju dovoljno kapaciteta da se bave ovom problematikom. Bez ujednačenog i sistemskog rješenja za cijelu BiH djeca izložena radnoj eksploataciji i prosjačenju nalaže se u stanju pravne nesigurnosti.

¹ Mreža NVO za prava djeteta "Snažniji glas za djecu" u Bosni i Hercegovini i organizacija Save the Children, kancelarija za sjeverozapadni Balkan, vodile su javnu kampanju za potpisivanje protokola OP3 CRC.

² Iznos dječijeg dodatka u FBiH se kreće od 14,74 do 42 KM, a u RS-u od 35,55 do 90,85 KM, dok je u BD BiH 90 KM.

³ Prvo dijete po rođenju u RS-u nema pravo na dječiji dodatak bez obzira na imovinski cenzus.

⁴ Novim zakonskim rješenjima ukida se diskriminacija djece po osnovu mjesta življenja te se izjednačavaju prava djece na dječiji dodatak.

⁵ Oba dokumenta prepoznaju djecu kao posebno ranjivu kategoriju i neophodnost zaštite, ali do sistemskog rješenja od izdavanja preporuke do danas nije došlo.

⁶ Pristupanje problemu prosjačenja kao romskoj tradiciji i banalizovanje problematike prosjačenja.

1.4. Zaštita djece od nasilja i seksualnog zlostavljanja (preporuka 107.74 – djelomično implementirana, 107.75, 107.78, 107.79 – nisu implementirane)

107.74, 107.75 Zakonodavstvom RS-a zabranjeno je fizičko kažnjavanje djece, dok u Federaciji BiH i Brčko distriktu ne postoji zakon koji zabranjuje tjelesno kažnjavanje djece u porodici.⁷ U Porodičnom zakonu FBiH⁸ ne normira se eksplicitna zabrana fizičkog kažnjavanja i drugih ponižavajućih oblika postupanja u svrhu odgoja djece. Potrebno je promijeniti zakonski okvir i izričito zabraniti tjelesno kažnjavanje djece u svim okruženjima, uključujući i porodicu. Potrebno je više raditi na podizanju svijesti radi promoviranja pozitivnih i alternativnih oblika discipliniranja djece i poštivanja dječjih prava, uz učešće djece, čime bi se podizala svijest o štetnim posljedicama tjelesnog kažnjavanja.⁹ Potrebno je zakonima u FBiH i BD-u izričito zabraniti fizičko kažnjavanje djece u svim okruženjima.

107.78 Za razliku od RS-a, u FBiH i BD-u nije bilo pomaka na usklađivanju krivičnog zakonodavstva sa međunarodnim standardima za zaštitu djece od seksualnog zlostavljanja zbog čega žrtve ovih krivičnih djela ne uživaju istu zaštitu na području cijele države. Potrebno je harmonizovati krivično zakonodavstvo u Federaciji BiH i BD-u u skladu sa međunarodnim standardima zaštite djece od seksualnog nasilja.

107.79 Vlasti u BiH ništa nisu učinile na podizanju svijesti javnosti o Konvenciji Vijeća Evrope o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja. Posljednja istraživanja pokazuju da je poznavanje Konvencije na vrlo niskom nivou; osim profesionalaca iz pravosuđa, predstavnici ostalih institucija, roditelji i učenici nisu sa njom upoznati. Potrebno je promovisati Konvenciju Vijeća Evrope o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja među djecom i profesionalcima koji rade sa djecom.

⁷ Istraživanje UNICEF-a pokazuje da 50% roditelja u BiH tjelesno kažnjava svoju djecu.

⁸ Porodični zakon FBiH ("Službene novine Federacije BiH", br. 35/05, 41/05 i 31/14).

⁹ Akcioni plan za djecu u BiH 2015–2018, mjere 5 i 6.

2. MANJINE

2.1. Zabrana diskriminacije (preporuke 107.3, 107.39, 107.40, 107.41, 107.46 – nisu implementirane, 107.38, 107.47 – djelomično implementirane)

107.3 Nije učinjen pomak u pravcu sveobuhvatnih ustavnih promjena koje bi doprinijele izjednačavanju nacionalnih manjina u pravima sa konstitutivnim narodima. Naime, pasivno biračko pravo na svim nivoima još uvijek nije omogućeno nacionalnim manjinama. Zakoni o zaštiti prava pripadnika nacionalnih manjina¹⁰ štite položaj, ravnopravnost i prava 17 nacionalnih manjina prisutnih u Bosni i Hercegovini, ali je domet ravnopravnosti ipak ograničen neizjednačavanjem prava na ustavnim nivoima.

107.38, 107.39, 107.40, 107.41, 107.46, 107.47 Mali broj građana prepoznaje diskriminaciju i mehanizme zaštite od diskriminacije. U periodu od 2009. do 2014. godine samo je 30 tužbi za zaštitu od diskriminacije podneseno sudovima u BiH, a od tog broja samo u jednom predmetu je donesena presuda u parničnom postupku. Kada je u pitanju zaštita Roma i Romkinja od diskriminacije, upitna je efikasnost postojeće zakonske zaštite zbog nedovoljne informisanosti Roma i Romkinja o mehanizmima zaštite, kao i nedostupnosti informativnog materijala na romskom jeziku. Programi i systemske aktivnosti koje bi bile usmjerene na borbu protiv predrasuda i diskriminacije nisu provodene u BiH.

2.2. Društvena uključenost i pristup pravima (preporuke 107.26, 107.161, 107.162, 107.163 – djelomično implementirane, 107.160 – nije implementirana)

107.26, 107.160, 107.161, 107.162, 107.163 Nedostatak akcionih planova i strategija je neprepoznavanje i nebriga za specifične potrebe Romkinja. Ne može se reći da se strateški radilo na borbi protiv predrasuda o Romima i Romkinjama,¹¹ niti da je postignut systemski pristup uključivanju Roma i Romkinja¹² u sve sfere društvenog života. Također, unapređenje položaja Roma i Romkinja i primjena postojećih akcionih planova i Strategije usporeno je činjenicom da na lokalnim nivoima nema izdvojenih budžetskih sredstava za ovu namjenu. Stoga se može tvrditi da je BiH samo djelimično ispoštovala navedene preporuke.¹³

¹⁰ Zakoni o zaštiti pripadnika nacionalnih manjina su usvojeni su na državnom i entitetskom nivou.

¹¹ Naprimjer, podsticajni programi Zavoda za zapošljavanje vrlo često ne budu realizovani u potpunost zbog nezainteresovanosti i neinformisanosti poslodavaca i sredstva često budu nesvrshodno iskorištena.

¹² Romi su najbrojnija nacionalna manjina kako u Evropi tako i u Bosni i Hercegovini. Može se s pravom reći da su oni istovremeno i najugroženija grupa u bh. društvu. Svi relevantni pokazatelji govore da se Romi nalaze u izuzetno teškom socijalnom i ekonomskom položaju.

¹³ Bosna i Hercegovina nije dovoljno aktivna niti je zakonom zabranila anticiganizam koji je prepoznat kao trend i kao negativna društvena pojava koja u svim sferama života utječe na društvenu uključenost Roma i Romkinja i njihov pristup pravima.

2.3. Pravo na obrazovanje (preporuke 107.135, 107.146 – djelomično implementirane, 107.136, 107.144 – nisu implementirane)

107.135, 107.136, 107.146 Okvirnim akcionim planom definisana su tri cilja i 15 mjera kojima se želi postići uvođenje romskog jezika u nastavu u BiH, te upoznavanje sa romskom istorijom i kulturom. Da bi intervencije predviđene ovim akcionim planom bile potpuno primjenjive i efikasne neophodno je da se usvoje i entitetski akcioni planovi o obrazovnim potrebama Roma/Romkinja.

107.144 Fenomen “dvije škole pod jednim krovom” i danas je aktuelan bez konkretnog rješenja, iako imamo pravomoćne i izvršne sudske presude.¹⁴ Udruženje Vaša prava BiH pokrenulo je sudske postupke koji su okončani utvrđivanjem diskriminacije i segregacije, ali nije iskoristilo mogućnost podnošenja kolektivne tužbe jer se roditelji (povratnici) nisu odlučili na taj korak zbog straha od represije.

2.4. Političko učešće (107.119, 107.121, 107.123, 107.124, 107.125, 107.126, 107.127, 107.128, 107.129 – nisu implementirane, 107.120 – djelomično implementirana)

107.119, 107.121, 107.123, 107.124, 107.125, 107.126, 107.127, 107.128, 107.129 Odluke Evropskog suda za ljudska prava u BiH ne sprovode se uprkos njihovoj obaveznosti. U odgovoru Ministarstva pravde BiH koji je dostavljen Inicijativi “Građanke za ustavne promjene” navodi se da je Ministarstvo 30. novembra 2016. godine dostavilo Vijeću ministara BiH na razmatranje i usvajanje Prijedlog Akcionog plana za izvršenje presuda Evropskog suda za ljudska prava.¹⁵ Vijeće ministara BiH nije ni razmatralo niti usvojilo Akcioni plan.

107.120 Pripadnici/e nacionalnih manjina mogu se kandidovati bez ikakvih ograničenja, osim za poziciju člana/ice Predsjedništva BiH. Garantovane kvote za nacionalne manjine propisane su samo za lokalne izbore (izbore za općinska ili gradska vijeća).¹⁶ Ova tema nije dalje problematizirana te u skorije vrijeme nije bilo novih inicijativa za izmjene zakonske regulative.

¹⁴ “Dvije škole pod jednim krovom: Najvidljiviji primjer diskriminacije u oblasti obrazovanja u BiH” – publikacija koju je izdala Misija OSCE-a u BiH, novembar 2018. godine

¹⁵ Predmeti koji su obuhvaćeni Akcionim planom su “Sejdić i Finci protiv BiH”, “Zornić protiv BiH” i “Pilav protiv BiH”.

¹⁶ Izborni zakon Bosne i Hercegovine, član 13.14: “(1) Pripadnici nacionalnih manjina imaju pravo na zastupljenost u općinskom vijeću, odnosno skupštini općine i gradskom vijeću, odnosno skupštini grada srazmjerno procentu njihovog učešća u stanovništvu prema posljednjem popisu u Bosni i Hercegovini.” Pripadnicima nacionalnih manjina koje čine više od 3% stanovništva jedne izborne jedinice garantirano je najmanje jedno mjesto.

3. CIVILNO DRUŠTVO (preporuka 107.22 – djelomično implementirana)

107.22 Uprkos solidnom zakonskom okviru za konsultacije, institucije se suočavaju sa slabim odzivom javnosti i malim brojem prijedloga.¹⁷ Konsultacije se sporadično provode i na nižim nivoima vlasti. FBiH i RS imaju pravila i smjernice o učešću zainteresirane javnosti u postupku pripreme pravnih propisa i drugih akata, ali se uglavnom ne primjenjuju. Kantoni u FBiH također ne koriste ove procedure. Potrebno je promovirati konsultacije, povećati interesovanje i kapacitete organizacija civilnog društva i građana za učešće u donošenju propisa, tehnički unaprijediti aplikaciju eKonsultacije, dalje unaprijediti normativni okvir te koristiti druge vrste konsultacija (pored elektronskih).

¹⁷ Sektor za pravnu pomoć i razvoj civilnog društva Ministarstva pravde BiH, Izveštaj o provođenju pravila za konsultacije u izradi pravnih propisa za 2017. godinu

4. SEKSUALNA ORIJENTACIJA I RODNI IDENTITET

4.1. Zakon o zabrani diskriminacije (preporuke 107.27, 107.37 – djelomično implementirane)

107.27, 107.37 Određeni napredak je ostvaren u Federaciji BiH. Vlada je u 2018. dala pozitivno mišljenje na nacrt Akcionog plana za jednakost LGBTI osoba u BiH 2018–2020. koji je predložilo Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH.¹⁸ Ne postoji inicijativa ni ekvivalentni dokument za RS. Antidiskriminacijski plan na državnom nivou, iako redovno najavljivan nactrom godišnjeg plana rada MLJPI, nikad nije donesen zbog nedostatka političke volje i konsenzusa između političkih aktera na državnom nivou.

4.2. Izgradnja kapaciteta institucija (preporuka 107.51 – djelomično implementirana)

107.51 Iako je u protekle četiri godine ostvaren značajan napredak na polju saradnje sa policijom, tužilaštvom i sudovima, na polju institucionalne zaštite LGBTI osoba je potrebno još mnogo rada. Broj procesuiranih slučajeva zločina iz mržnje je veoma nizak, kao i općenito broj slučajeva prijavljenih institucijama. Sudska praksa do ovog momenta, kada su u pitanju diskriminacija i zločin iz mržnje prema LGBTI osobama, praktično je nepostojeća. Napad na Merlinku 2014. godine još nije dobio svoj sudski epilog, a optužena je samo jedna osoba od 14 napadača.¹⁹ Nakon niza uspješnih obuka policijskih službenika u svim kantonima u Federaciji BiH, kantonalni MUP-ovi su najavili da će policajci_ke koji su prošli ovaj trening educirati svoje kolege_ice o pravilnom procesuiranju krivičnih djela počinjenih iz mržnje tokom 2017. godine u sklopu permanentne obuke.²⁰ Napredak je ostvaren i sa Tužilaštvom KS gdje je, nakon obuka u organizaciji nevladine organizacije Sarajevski otvoreni centar, Tužilaštvo odredilo posebnu tužiteljicu za krivična djela gdje su žrtve LGBTI osobe.

¹⁸ Nacrt prati preporuke Odbora ministara Vijeća Evrope za mjere borbe protiv diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije i rodnog identiteta.

¹⁹ Prvog februara 2014. godine grupa od 14 maskiranih muškaraca nasilno je ušla u Art kino Kriterion u Sarajevu s namjerom da napadne prisutne na diskusiji na Festivalu Merlinka. Napad je trajao manje od minute rezultirajući lakšim povredama tri osobe i teškim psihološkim posljedicama na sve prisutne. Počinioci nedjela pobjegli su netaknuti. Iako je okupljanje bilo prijavljeno 20 dana unaprijed, policija nije bila prisutna u art kinu Kriterion na vrijeme da spriječi napad. Sarajevski otvoreni centar je, nedugo nakon napada, podnio dvije krivične prijave direktno Tužilaštvu Kantona Sarajevo kao i prijavu unutrašnjoj kontroli Ministarstva unutrašnjih poslova Kantona Sarajevo. U novembru 2016. godine, Sarajevski otvoreni centar podnio je apelaciju Ustavnom sudu Bosne i Hercegovine zbog kršenja prava na slobodu okupljanja LGBTI građanima_kama u slučaju napada na Festival Merlinka.

²⁰ Rozi izvještaj 2017.

5. PRAVA ŽENA

5.1. Zakon o ravnopravnosti spolova (preporuka 107.33 – nije implementirana, 107.36 – djelomično implementirana)

107.33 Ustav BiH napisan je u muškom rodu i ne sadrži rodni aspekt. Da je trenutni Ustav diskriminatoran u prilog govore i neke od presuda Evropskog suda za ljudska prava.²¹ Inicijativa "Građanke za ustavne promjene" podnijela je 2014. godine Ustavnoj komisiji Predstavničkog doma i Doma naroda pri Parlamentarnoj skupštini BiH Platformu ženskih prioriteta za ustavne promjene sa amandmanima na Ustav Bosne i Hercegovine iz rodne perspektive.²² Platforma sadrži pet prioriteta pitanja.²³ Nadležne institucije Bosne i Hercegovine²⁴ trebaju u što skorijem roku na dnevne agende uvrstiti podnesene amandmane na Ustav BiH osobito iz perspektive rodne ravnopravnosti i uputiti u parlamentarnu proceduru glasanje o izmjenama i dopunama trenutnog nefunkcionalnog Ustava BiH.

107.36 Sredstva za implementaciju GAP-a BiH 2013–2017. obezbijedena su na osnovu Sporazuma o zajedničkom finansiranju između VM BiH i grupe donatora o finansijskom mehanizmu za implementaciju GAP-a BiH (FIGAP program).²⁵ GAP BiH 2013–2017. implementiran je tokom proteklih pet godina,²⁶ a GAP BiH 2018–2022. usvojen je krajem 2018. godine.²⁷ Za implementaciju svih dosadašnjih GAP-ova BiH obezbijedena su sredstva iz FIGAP-a, ali je za postizanje stvarne rodne ravnopravnosti neophodno obezbijediti novčana sredstva iz javnih budžeta jer provedba GAP-a BiH ne smije ovisiti o donatorskim sredstvima.

²¹ Pilav protiv BiH, Sejdić i Finci protiv BiH i Zornić protiv BiH. Podneseni amandmani na Ustav BiH kojim bi se revidirao trenutni Ustav čekaju na razmatranje od 2013. godine i nalaze se na dnevnom redu Ustavne komisije Predstavničkog doma i Doma naroda Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine.

²² Inicijativa "Građanke za ustavne promjene", Platforma ženskih prioriteta za ustavne promjene sa amandmanima na Ustav Bosne i Hercegovine iz rodne perspektive, Sarajevo, 2013. Blog - <https://gradjankezaustavnepromjene.files.wordpress.com/2017/07/platforma-zenskih-prioriteta-za-ustavne-promjene-sa-amandmanima-na-ustav-bih-iz-rodne-perspektive-1.pdf>

²³ Prioritetna pitanja: upotreba rodno odgovornog jezika u Ustavu BiH, garancija jedinstvene zdravstvene, socijalne i porodične zaštite, veća sudska i pravna zaštita ljudskih prava i sloboda, uvođenje principa direktne demokratije koji bi bio primijenjen na proces ustavne reforme. Svih pet navedenih prioriteta još uvijek čekaju na razmatranje Ustavne komisije. Prioritet koji se odnosi na rodno senzitivni jezik i uvođenje afirmativnih mjera u Ustav BiH radi postizanja rodne ravnopravnosti podržala je Komisija za ravnopravnost spolova PDPS BiH 2014. godine.

²⁴ Ustavna komisija, Vijeće ministara i Parlamentarna skupština BiH

²⁵ Gender centar Federacije BiH, "FIGAP Program", www.gcfbih.gov.ba/oblasti/figap-program/, pristupljeno 31.1.2019.

²⁶ Vijeće ministara BiH je usvojilo dva izvještaja o realizaciji GAP-a BiH 2013–2017: Izvještaj o realizaciji GAP-a BiH za 2014. godinu i Izvještaj o provođenju GAP-a BiH za 2015. i 2016. godinu. Završni izvještaj o realizaciji GAP-a BiH 2013–2017. je već tokom prve polovine 2018. trebao biti upućen Vijeću ministara BiH na usvajanje, ali se to još uvijek nije desilo.

²⁷ Vijeće ministara BiH "Održana 156. Sjednica Vijeća Ministara Bosne i Hercegovine". www.vijeceministara.gov.ba/saopstenja/sjednice/saopstenja_sa_sjednica/default.aspx?id=29393&langTag=bs-BA, pristupljeno 31.1.2019.

5.2. Zaštita od nasilja u porodici (preporuka 107.67 – nije implementirana, 107.69, 107.71 – djelomično implementirane)

107.67 BiH je pitanje nasilja u porodici regulirala kroz zakon o zaštiti od nasilja u porodici u Federaciji²⁸ i RS.²⁹ Ova dva zakona ne doprinose pravnoj harmonizaciji niti sigurnosti žena preživjelih nasilja. Nužno je ujednačiti pravna rješenja u entitetskom zakonodavstvu u domenu pravnog tretiranja nasilja u porodici i nasilja nad ženama donošenjem jedinstvenog zakona o zaštiti od nasilja u porodici na državnom nivou.³⁰

107.69 Neophodan je nastavak rada na usklađivanju postojećeg zakonodavstva o nasilju u porodici u BiH. Ne postoji pravilnik o načinu dodjele sredstava za finansiranje sigurnih kuća u FBiH. Zakon o zaštiti od nasilja u porodici RS-a u članu 18. propisuje finansiranje sigurnih kuća. Neophodno je nastaviti implementaciju i harmonizaciju zakonodavstva u ovoj oblasti; da FBiH i kantoni ispune zakonsku obavezu finansiranja sigurnih kuća; izraditi pravilnik i standarde za sigurne kuće u FBiH uz poštivanje Istanbulske konvencije te izdvojiti sredstva za finansiranje sigurnih kuća bez kašnjenja u RS-u.

107.71 VM BiH je u julu 2015. usvojilo Okvirnu strategiju za provedbu Istanbulske konvencije o prevenciji i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici u BiH za razdoblje 2015–2018.³¹ Međutim, u praksi se ona ne primjenjuje. RS nije dala saglasnost za usvajanje smatrajući da je to u entitetskoj nadležnosti. RS ima usvojen Zakon o zaštiti od nasilja u porodici, kao i Strategiju za suzbijanje nasilja u porodici RS (2014–2019).

5.3. Uključivanje žena u javni i politički život (preporuke 107.130, 107.131, 107.133 – djelomično implementirane)

107.130 Pri dosadašnjem formiranju vlada u BiH nikad nije ispoštovan član 20. ZORS-a, zastupnici_e su uvijek, protivno odredbama ZORS-a izglasavali_e nelegalne i nereprezentativne vlade u kojima nije bilo najmanje 40% osoba manje zastupljenog spola.³² Neophodno je usvojiti izmjene i dopune svih zakona o vladama u BiH uz dvostruku garanciju minimalne zastupljenosti manje zastupljenog spola u omjeru od 40%, te izmjene i dopune Izbornog zakona BiH kojima će se u ovaj zakon uvesti rodna kvota od 50% za izborne liste uz obavezu naizmjeničnog redanja kandidata i kandidatkinja.³³ Žene su i dalje na marginama političke moći, lišene utjecaja

28 Zakon o zaštiti od nasilja u porodici, 20/13 (13.03.2013.)

29 Zakon o zaštiti od nasilja u porodici, 01-1481/12

30 Dva različita zakona različito tretiraju aspekte osnivanja, funkcioniranja i finansiranja sigurnih kuća i samim tim otežavaju sprovođenje zaštitnih mjera i zbrinjavanje preživjelih nasilja. Usvojena Konvencija Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, tzv. Istanbulska (CHAVIO) konvencija, biće predmet izvještavanja BiH prema Grevio komitetu u 2019. godini.

31 Okvirna Strategija za provedbu Konvencije Vijeća Evrope o prevenciji i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, Službeni glasnik BiH, 75/15.

32 Miftari, Edita. Politička participacija žena u Bosni i Hercegovini: Analiza učešća žena na stranačkim listama i konačnih rezultata Općih izbora 2014. Fondacija CURE, 2015.

33 Izborni zakon BiH je usklađen sa članom 20. ZORS-a i propisuje obaveznu kvotu od 40% manje zastupljenog spola na izbornim listama. S obzirom da prema rezultatima popisa iz 2013. godine u BiH živi 50,94% žena, jedina stvarna ravnopravna zastupljenost oba spola na izbornim listama zapravo jeste 50%.

na formuliranje i provođenje politika.³⁴ Činjenica da kvota nije 50%, da se žene na listama mogu značajno potisnuti na niže pozicije, samo formalno poštivanje kvote, dok partije i dalje favoriziraju kandidate i ulažu u njihovu promociju, dovodi do toga da se jaz u zastupljenosti žena i muškaraca na listama dodatno povećava u samim rezultatima izbora.

107.131 U tijelima vlasti u BiH žene su konstantno podzastupljene. Neophodno je da pravni akti budu upućeni GIM-ovima na davanje mišljenja o njihovoj usklađenosti sa ZORS-om, da svaki pravni akt ima rodnu dimenziju i rodne implikacije kada se usvoji, da pravni akti prije usvajanja prođu gender analizu, da se usvoje izmjene i dopune zakona o svim vladama u BiH kako bi bili usklađeni sa ZORS-om, da sadrže obaveznu kvotu od 40% manje zastupljenog spola na ministarskim pozicijama, onako kako je to osigurano konstitutivnim narodima.

107.133 Zavod za zapošljavanje RS omogućio je 2018. godine finansiranje projekata za samozapošljavanje žena žrtava nasilja u porodici. Ovakav vid afirmativne mjere u pogledu samozapošljavanja žena pripadnica marginalizovanih grupa postoji samo u Republici Srpskoj. Trenutno u Federaciji ne postoji ovakva afirmativna mjera pri pokretanju vlastitog biznisa za žene, pa ni za pripadnice marginalizovanih grupa.³⁵

34 Plan integriteta Gender Centra Federacije Bosne i Hercegovine, Vlada Federacije Bosne i Hercegovine, 5.2.2019. <http://www.gcfbih.gov.ba/project/ucesce-zena-u-javnom-i-politickom-zivotu/#>, "Izborni zakon propisuje da svaka kandidatska lista mora imati najmanje 40% kandidata/kinja 'manje zastupljenog spola', što se u praksi gotovo uvijek odnosi na žene kao manje zastupljene na kandidatskim listama. Zakon propisuje relativno ujednačen raspored kandidatkinja i kandidata na listama (1 osoba manje zastupljenog spola u prva 2 mjesta na listi; 2 u prvih 5; 3 u prvih 8, itd.)."

35 Ovakav vid afirmativnih mjera bi omogućio ženama, osobito pripadnicama marginalizovanih grupa, ekonomsku neovisnost i socijalnu zaštitu u pogledu ostvarivanja socioekonomskih prava.

6. PRISTUP PRAVDI

6.1. Pristup pravdi žrtava ratnog seksualnog nasilja i torture (preporuke 107.60, 107.61, 107.62, 107.97 – djelomično implementirane)

107.60 Tužilaštvo BiH i Sud BiH nisu uspjeli da ispune zadati cilj i procesuiraju sve najsloženije predmete do kraja 2015. godine. Sredinom 2018. godine, dogovorene su izmjene i dopune Strategije³⁶ koje predviđaju da se svi predmeti ratnih zločina riješe do 2023. godine. Revidiranu strategiju je trebalo razmatrati Vijeće ministra BiH. Kako bi se nastavio proces krivičnog gonjenja ratnih zločina, VM BiH treba to bez daljeg odlaganja učiniti.

107.61 Tužilaštvo BiH i Sud BiH nisu uspjeli da ispune ciljeve iz Strategije iz 2008. godine.³⁷ U sklopu krivičnih postupaka primjetna je stigmatizacija žrtava ratnog seksualnog nasilja.³⁸ Iako se odnedavno³⁹ žrtvama seksualnog nasilja počela dosuđivati naknada štete u okviru krivičnog postupka, one i dalje nemaju mogućnosti da ih naplate. BiH bi morala osnovati državni fond ili predvidjeti budžetsku stavku odakle bi se mogla crpiti sredstva koja bi se dodjeljivala žrtvama u slučaju kada naplata od počinitelja nije moguća.⁴⁰ Potrebno je osigurati kontinuiranu senzibilizaciju i edukaciju pravosudnog osoblja. Kaznena politika za ratne zločine u BiH nije na zadovoljavajućem nivou. Potrebno je osigurati pravilnu i harmoniziranu primjenu krivičnih zakona u pogledu određivanja dužine trajanja kazni u predmetima ratnog zločina silovanja, te zaustaviti negativne trendove kojima se počiniteljima omogućava pomilovanje i umanjeње kazni.

107.62 Potrebno je finalizirati izmjene i dopune Zakona o parničnom postupku i osigurati njihovo upućivanje u redovnu proceduru na svim nivoima vlasti. Problem je što se u parničnim postupcima protiv odgovornih entiteta i države tužbe žrtava ratnih zločina odbijaju primjenom zastarnog roka. Potrebno je da BiH u što ranijem roku napusti primjenu zastarnih rokova u ovim predmetima. Žrtve su, povrh toga, također obavezane da plate visoke sudske troškove entitetima koje su tužili i koji su im nanijeli neizmjernu štetu u ratu. Potrebno je da BiH u što ranijem roku usvoji mjere koje će osloboditi žrtve od plaćanja sudskih troškova entitetima u slučajevima kada je njihov zahtjev za naknadu štete odbijen.

107.97 NS RS je u junu 2018. godine usvojila Zakon o zaštiti žrtava ratne torture. Usvojena verzija zakona i dalje sadrži neka rješenja koja bi u implementaciji mogla spriječiti mnoge žrtve da u potpunosti ostvare svo-

³⁶ Rovčanin, Haris. "Revidirana Strategija za ratne zločine od važnosti za postizanje pravde". Detektor.ba, sept. 2018, <https://bit.ly/2S8prn8>. Strategijom je predviđeno rješavanje svih predmeta ratnih zločina do 2023. godine.

³⁷ Tj. da procesuiraju sve najsloženije predmete do kraja 2015. godine. Blokiranje procesa usvajanja Revidirane strategije dogovorene sredinom 2018. usporava proces preraspodjele predmeta između pravosuđa na državnom nivou i nižih instanci i strateški pristup procesuiranju ratnih zločina u BiH.

³⁸ Tako su identificirana četiri mita o žrtvama seksualnog nasilja (mahom ženama) koji se ispoljavaju tokom krivičnih postupaka: mit o promiskuitetu, mit o pristanku, mit o kredibilitetu te mit o sramu. Više na: <https://bit.ly/2NDnRaj>

³⁹ U okviru pojedinih krivičnih postupaka od 2015. godine.

⁴⁰ Uz eventualnu naknadnu refundaciju države od počinitelja.

ja prava. Nevladine organizacije su u procesu javnih konsultacija izrazile posebnu zabrinutost kada je riječ o nekoliko odredaba zakona.⁴¹ S obzirom da su slučajeve nekih žrtava sa trenutnim prebivalištem u RS dokumentirala isključivo udruženja i tijela izvan ovog entiteta, ovakvi dokazi bi mogli biti isključeni i time žrtve onemogućene da ostvare pravo.⁴² Vlada RS treba da preuzme dodatne mjere kako bi se žrtvama ratnog seksualnog nasilja omogućio pristup pravima garantiranim ovim zakonom, bez nepotrebnih restrikcija koje bi rezultirale odbijanjem njihovih zahtjeva.

⁴¹ Drugi Izveštaj o provođenju monitoringa Strategije za borbu protiv korupcije 2015–2019. Analiza Strateškog cilja 1. Transparency International BiH.

⁴² Zakon o finansiranju političkih partija iz maja 2016. godine još uvijek nije uskladen sa preporukama GRECO-a. Drugi Izveštaj o provođenju monitoringa Strategije za borbu protiv korupcije 2015–2019. Analiza Strateškog cilja 2. Transparency International BiH.

7. BORBA PROTIV KORUPCIJE (107.102, 107.103 – djelomično implementirane)

107.102 Većina uspostavljenih antikorupcijskih tijela nema osigurane administrativne, finansijske i institucionalne resurse neophodne za provođenje antikorupcijskih aktivnosti.⁴³ Veoma loši rezultati su postignuti u pogledu unapređenja regulative finansiranja političkih subjekata.⁴⁴ Nepostojanje adekvatne saradnje pravosudnih institucija sa drugim državnim organima⁴⁵ u oblasti otkrivanja i procesuiranja krivičnih djela korupcije predstavlja još jednu prepreku u efikasnom suprotstavljanju korupciji u BiH. Kaznena politika za izvršioce krivičnih djela korupcije koja je trenutno na snazi suviše je blaga, a politička korupcija na najvišim nivoima vlasti uopće se ne procesuiraju.⁴⁶ Nedovoljna uključenost svih relevantnih institucija na svim nivoima vlasti u provođenje aktivnosti iz Strategije dodatna je prepreka njenoj punoj implementaciji.⁴⁷

107.103 Zaštita prijavitelja korupcije je u BiH samo djelimično uspostavljena tako što su usvojena dva zakona.⁴⁸ U oblasti javnih nabavki najveće manjkavosti se ogledaju u nepružanju razumnih rokova za dostavljanje ponuda od strane ugovornih organa i neprimjenjivanje odgovarajućih postupaka u odnosu na procijenjenu vrijednost nabavki,⁴⁹ dok se u pogledu sukoba interesa najveći propust ogleda u neusvajanju zakona o sprečavanju sukoba interesa u institucijama BiH. Broj podignutih optužnica za korupcijska krivična djela u odnosu na broj podignutih optužnica za sva krivična djela izrazito je mali (1,8%),⁵⁰ kao i broj donesenih pravosnažnih presuda u kojima je određena mjera oduzimanja imovine stečene krivičnim djelom.⁵¹ U BiH i dalje ne postoji adekvatan sistem besplatne pravne pomoći kojim bi se omogućio pristup pravdi za socijalno ugrožene kategorije stanovništva.

⁴³ Drugi Izveštaj o provođenju monitoringa Strategije za borbu protiv korupcije 2015–2019. Analiza Strateškog cilja 3. Transparency International BiH.

⁴⁴ Drugi Izveštaj o provođenju monitoringa Strategije za borbu protiv korupcije 2015–2019. Analiza Strateškog cilja 4. Transparency International BiH.

⁴⁵ Istraživanje o primjeni Zakona o slobodi pristupa informacijama. Transparency International BiH.

⁴⁶ Zakon o zaštiti lica koja prijavljuju korupciju u institucijama BiH i Zakon o zaštiti lica koja prijavljuju korupciju u entitetu Republika Srpska

⁴⁷ Drugi Izveštaj o provođenju monitoringa Strategije za borbu protiv korupcije 2015–2019. Analiza Strateškog cilja 4. Transparency International BiH.

⁴⁸ Zakon o zaštiti lica koja prijavljuju korupciju u institucijama BiH i Zakon o zaštiti lica koja prijavljuju korupciju u entitetu Republika Srpska

⁴⁹ Istraživanje – Da javne nabavke budu javne. Transparency International BiH.

⁵⁰ Izveštaj o monitoringu procesuiranja korupcije pred sudovima i tužilaštvima u BiH. Transparency International BiH.

⁵¹ Monitoring izvještaj o oduzimanju nezakonito stečene imovine. Transparency International BiH.

8. APATRIDICIJA I PRAVO NA DRŽAVLJANSTVO

8.1. Registracija rođenja (preporuke 107.108, 107.109 – nisu implementirane)

107.108 Zbog neharmonizovanih propisa pojedini građani imaju poteškoće prilikom provođenja postupaka iz oblasti civilne registracije, te bi u cilju njihovog otklanjanja trebalo izvršiti harmonizaciju sva tri zakona, a posebno u dijelu koji se odnosi na naknadni upis u matične knjige. Dodatno, Zakon o prebivalištu i boravištu državljana BiH otežava socijalno ugroženim kategorijama stanovništva mogućnost dobijanja identifikacionih dokumenata.

107.109 Potreban je jedinstven zakonski pristup na cijeloj teritoriji BiH, kao i jednostavnija procedura registracije. Trenutno ne postoje jasno uspostavljeni referalni mehanizmi i mreže (npr. između centara za socijalni rad, zavoda za besplatnu pravnu pomoć, organizacija civilnog društva i općina) pomoću kojih bi se pripadnici romske populacije pravovremeno informisali o svojim pravima i u propisanim rokovima izvršili identifikaciju kod nadležnih općinskih službi. Procedura upisa djece rođene u bolnicama je jednostavnija i brža. Međutim, zakoni koji regulišu oblast zdravstvenog osiguranja ne propisuju ista prava za sve trudnice/porodilje (ovisno o njihovom prebivalištu).

9. PRAVA TRAŽILACA AZILA – IZBJEGLICA (107.164, 107.165, 107.166 – djelo– mično implementirane)

107.164 Povratak je još uvijek u toku, a naročito kada je u pitanju povrat stanova. Predmeti povrata stanova traju neopravdano dugo, naročito kada se odluke nadležnih organa uprave ukidaju ili poništavaju odlukama sudova. Identificiran je i problem povrata stanova koji su se nalazili u zgradama koje su devastirane, porušene i do danas nisu obnovljene. Raseljene osobe tako npr. imaju rješenje kojim je utvrđeno da su bili nosioci stanarskog prava, ali zbog zakonskih rješenja ne mogu se vratiti u prijeratni dom niti im je omogućeno pravo na neki drugi stan odnosno naknada štete.

107.165 Revidirana strategija BiH za provedbu Aneksa VII Dejtonskog mirovnog sporazuma⁵² još uvijek u cijelosti nije realizovana. Trenutno je aktuelno pitanje održivosti povratka gdje postoji niz prepreka zbog kojih povratnici i dalje nisu integrisani u lokalnu zajednicu.

107.166 Prava iz oblasti zdravstvene i socijalne zaštite trenutno su jedna od vodećih prepreka povratku. Zakonski propisi nisu harmonizirani, te propisuju različitu vrstu i obim prava,⁵³ što dovodi do diskriminacije i različitog tretmana korisnika.

52 Službeni glasnik BiH, broj 78/10 od 21.09.2010. godine

53 U zavisnosti od ekonomske snage pojedinih administrativno-političkih jedinica u BiH.

10. SLOBODA MEDIJA (107.111, 107.113, 107.114, 107.115 – nisu implementirane, 107.116 – djelomično implementirana)

107.111 Zbog političkog utjecaja, država ne stvara sigurno i povoljno okruženje za medije.⁵⁴ Mediji su pod pritiskom politike, što je pogotovo izraženo u manjim lokalnim medijima, finansijski ovisnim o lokalnoj vlasti. Tužbe za klevetu koje podnose političari snažno su sredstvo pritiska,⁵⁵ pogotovo za medije koji nisu finansijski spremni za sudske sporove.⁵⁶ Netransparentnost medijskog vlasništva i nepostojanje jasnih kriterija za finansiranje medija još uvijek su prepreka slobodi izražavanja, što je prepoznala i međunarodna zajednica.

107.113, 107.114, 107.115, 107.116 BiH ne vodi posebnu evidenciju napada na novinare, niti tretira ove napade drugačije. Linija za pomoć novinarima⁵⁷ zabilježila je u 2018. godini 57 slučajeva kršenja novinarskih prava, uključujući i jedan slučaj iz augusta 2018, koji je tužilaštvo okarakterisalo kao pokušaj ubistva. Nalogodavci još uvijek nisu identifikovani. Online nasilje postaje sve veća prijetnja medijskim slobodama. Online napadi na novinare su sve češći u BiH, ali se ne shvataju ozbiljno.⁵⁸ Online prijetnjama se često ne pristupa dovoljno ozbiljno – tretiraju se kao prekršaji, a ne kao krivična djela. Do sada je u BiH donesena samo jedna presuda kojom se sankcioniše osoba koja je online prijetila novinarki. Javne osude napada na novinare su malobrojne i nemaju adekvatan utjecaj.⁵⁹

54 Reporters without Borders. pristupljeno 17. februara 2019. <https://rsf.org/en/bosnia-herzegovina>

55 <http://safejournalists.net/wp-content/uploads/2018/01/Kleveta-BiH-1.pdf>; <http://safejournalists.net/wp-content/uploads/2018/01/Kleveta-BiH-engleski.pdf>

56 <http://safejournalists.net/wp-content/uploads/2018/12/2018-BiH-Indicators-on-the-level-of-media-freedom-and-journalists-safety.pdf>; <http://safejournalists.net/wp-content/uploads/2018/12/2018-BiH-Indikator-nivoa-medijskih-sloboda-i-bezbjednosti-novinar.pdf>

57 Servis za pružanje besplatne pravne pomoći novinarima i monitoring slučajeva kršenja novinarskih prava koji djeluje u okviru Udruženja BH novinari.

58 Gačanica, Lejla, Amautović, Marija. Mehanizmi zaštite od online nasilja. Mediacentar. Sarajevo, 2018. http://safejournalists.net/wp-content/uploads/2018/08/mc_mehanizmi-zastite_web.pdf

59 Institucija ombudsmana za ljudska prava BiH javno je osudila napade na novinare u saopštenju za javnost iz augusta 2018. godine (<https://www.ombudsmen.gov.ba/Novost.aspx?newsid=1035&lang=BS>) i objavila Specijalni izvještaj o položaju i slučajevima prijetnji novinarima u BiH (https://www.ombudsmen.gov.ba/documents/obudsmen_doc2017082415202346bos.pdf), po čijim preporukama je Ministarstvo pravde organizovalo niz sastanaka.

11. SLOBODA UDRUŽIVANJA I MIRNOG OKUPLJANJA (preporuka 107.118 – djelomično implementirana)

107.118 Sloboda okupljanja u BiH i dalje je marginalno zaštićena. Pozitivni pomak jeste to da je Ustavni sud presudio kako vlast nije preduzela neophodne mjere zaštite prava na slobodu javnog okupljanja LGBT osoba.⁶⁰ Uprkos tome, LGBT osobe su bile spriječene da ostvare svoje pravo na okupljanje zbog nepravovremenih i diskriminirajućih odluka.⁶¹ Sloboda okupljanja se i dalje posmatra kao sigurnosno pitanje. Tokom 2017. i 2018. godine registrovano je više primjera prekomjerne upotrebe sile,⁶² što je kulminiralo s mirnim protestima "Pravda za Davida" u Banjoj Luci, gdje su registrovane prekomjerna upotreba sile, zabrana javnih okupljanja,⁶³ krivične tužbe za organizatore, kao i kazna zatvora od 20 dana za uzvikivanje parola.⁶⁴ Potrebno je ojačati interne procedure kontrole policije, te uključiti nezavisnu kontrolu koja bi zajedno s internim organima evaluirala žalbe i najave javnih okupljanja. Uz to je neophodno ojačati i više uključiti Instituciju ombudsmena u monitorisanje i izvještavanje o pravu na javno okupljanje.

⁶⁰ Januar 2019. godine

⁶¹ Tokom 2018. Ministarstvo saobraćaja Kantona Sarajevo nije blagovremeno odobrilo protest protiv nasilja nad LGBT osobama. Uz to, Sarajevskom otvorenom centru nije bio dozvoljen javni prostor za održavanje performansa za vidljivost trans osoba.

⁶² Kao što su protesti radnica i radnika (Gračanica, Zenica), demobilisanih boraca te lokalnih grupa koje protestuju za zaštitu okoliša (mještanke sela Kruščica). Na prekomjernu upotrebu sile u slučaju protesta u Kuršćici reagovala je i Institucija ombudsmena.

⁶³ Na mjestima gdje su dozvoljena okupljanja Aktom Grada Banja Luka.

⁶⁴ Sve ove mjere su u suprotnosti sa preporukama Specijalnog izvjestitelja Ujedinjenih nacija za pitanja prava na mirno okupljanje i udruživanje Maine Kiai iz 2012. godine.

12. PRAVA OSOBA SA INVALIDITETOM (preporuke 107.134, 107.142, 107.143, 107.148, 107.149, 107.150, 107.151, 107.152, 107.153, 107.154, 107.155, 107.156, 107.157, 107.158 – nisu implementirane)

107.148, 107.150, 107.151, 107.153, 107.156, 107.157, 107.158 Još uvijek nije usklađeno zakonodavstvo niti su se promijenile prakse kako bi se prava osoba s invaliditetom poštovala na način propisan UN-ovom Konvencijom o pravima osoba s invaliditetom. Još uvijek nije izraden državni akcioni plan za provođenje Konvencije. Predstavnici vlasti i predstavnici osoba s invaliditetom trebaju izraditi plan za harmonizaciju zakona i propisa sa principima i obavezama propisanim Konvencijom sa konkretnim vremenskim rokovima i odgovornim osobama i tijelima. Dodatno, diskriminacija postoji i isključivanjem djece sa invaliditetom iz redovnog obrazovanja od najranijeg predškolskog doba. U budžetima na svim nivoima vlasti, a naročito u lokalnim zajednicama, potrebno je osigurati sredstva za mjere pristupačnosti.

107.149, 107.154 Entiteti su donijeli nove višegodišnje strategije za poboljšanje položaja osoba s invaliditetom, ali tempo implementacije ide vrlo sporo. Strategije koje su trebale biti implementirane do 2015. ispunjene su u izuzetno malom obimu. Potrebno je da se zakonom urede prava u oblasti socijalne zaštite; obim i način ostvarivanja utvrđivati po istim kriterijima za sve osobe s invaliditetom, nezavisno od uzroka i okolnosti nastanka invaliditeta i mjesta prebivališta.

107.134, 107.142, 107.143, 107.152, 107.155 U najvećem broju redovnih škola još uvijek nema inkluzivnog obrazovanja koje uključuje učenike s invaliditetom u pravom smislu značenja inkluzivnog obrazovanja. Zakoni o obrazovanju uopšte ne propisuju obavezu obezbjeđenja razumnog prilagođavanja učenicima s invaliditetom. Donosioci odluka o obrazovanju i nastavnički kadar nisu upoznati s obavezom razumne prilagodbe čijim se uskraćivanjem diskriminiraju učenici po osnovu invaliditeta. Budžetima se ne planiraju dovoljna sredstva za kvalitetno inkluzivno obrazovanje djece i mladih sa invaliditetom. Ne postoji ujednačen i dogovoren način izvještavanja o stanju inkluzivnog obrazovanja koji bi bio relevantan za praćenje napretka. Država ne radi ništa na promociji prava djece s invaliditetom na obrazovanje u redovnom školskom sistemu kako bi podigla svijest javnosti.⁶⁵ Višestruka diskriminacija se dešava kod žena ili djevojčica/djevojaka s invaliditetom, kojima se uglavnom ne omogućava obrazovanje uopšte, te žena ili djevojčica/djevojaka s invaliditetom pripadnica manjinskih nacionalnih skupina

⁶⁵ Naročito onih zaduženih za obrazovanje, ali i roditelja djece bez invaliditeta.

Redni br.	Organizacija	Ime i prezime	Kontakt mail	Broj preporuke	Tema	Preporuka	
1.	BH Novinari	Rea Adilagić	rea.adilagic@bhnovinari.ba; rea.adilagic@gmail.com	107.111	Sloboda štampe, sigurnost novinara	Take the necessary measures to guarantee, in all circumstances, full respect for freedom of expression and freedom of the press (France);	
					107.113	Sloboda štampe, sigurnost novinara	Take immediate steps to ensure that allegations of threats and intimidation against journalists and the media are fully investigated (Australia);
					107.114	Sloboda štampe, sigurnost novinara	Ensure the protection of journalists, media personnel and human rights defenders against any attacks, investigate and prosecute such attacks and bring those responsible to justice (Estonia);
					107.115	Sloboda štampe, sigurnost novinara	Combat intimidation and pressure practices against journalists and human rights defenders (France);
					107.116	Sloboda štampe, sigurnost novinara	Publicly condemn any attack or intimidation of journalists and human rights defenders, investigate such acts and bring perpetrators to justice (Lithuania);

Redni br.	Organizacija	Ime i prezime	Kontakt mail	Broj preporuke	Tema	Preporuka
2.	Centar za promociju civilnog društva (CPCD)	Aida Daguđa	aida.daguda@cpd.ba	107.22	Civilno društvo	Implement transparent and inclusive mechanisms of public consultations with civil society organizations on all issues mentioned above (i.e. gender equality, minority rights, redressing wartime crimes, inclusive quality education for minorities and discrimination against LGBT persons) (Norway);
					Prava djece	Ensure the explicit legal prohibition of corporal punishment of children in all settings (Croatia);
					Prava djece	Enact legislation explicitly prohibiting all corporal punishment in all settings, including the home, in the District of Brčko and in the Federation of Bosnia and Herzegovina (Sweden);
3.	Civil Rights Defenders (CRD)	Ena Bavić	ena.bavic@civilrights-defenders.org	107.118	Sloboda okupljanja	Protect freedom of assembly and hold accountable any police officers involved (Lithuania);

Redni br.	Organizacija	Ime i prezime	Kontakt mail	Broj preporuke	Tema	Preporuka
4.	Fondacija CURE	Vildana Džekman	vildana@fondacijacure.org; vildana.dzekman@gmail.com	107.33	Ženska prava, Ustav, nasilje nad ženama	Fully implement without further delay the provisions on the Law on Gender Equality and include the prohibition of discrimination against women in the new constitution (Austria);
				107.67	Ženska prava, Ustav, nasilje nad ženama	Continue strengthening legislation aimed at protecting victims of domestic violence (Latvia);
				107.133	Ženska prava, Ustav, nasilje nad ženama	Include affirmative measures for women in employment policies and programmes at all governance levels and ensure women's social protection and access to socioeconomic rights (Germany)
5.	My Right - Empowers people with disabilities	Tim organizacije	info@myright.ba	107.134	Prava osoba s invaliditetom	Ensure that all people in Bosnia Herzegovina including returnees, people with disabilities or Roma, have access to public services, including health care and education without discrimination (Belgium)
				107.142	Prava osoba s invaliditetom	Take measures to make schools more inclusive, without any form of discrimination (Italy);
				107.143	Prava osoba s invaliditetom	Ensure access to joint and inclusive quality education, with special attention towards the Roma minority, persons with disabilities and LGBT issues (Norway);
				107.148	Prava osoba s invaliditetom	Bring the State legislation into line with CRPD (Angola)

Redni br.	Organizacija	Ime i prezime	Kontakt mail	Broj preporuke	Tema	Preporuka
				107.149	Prava osoba s invaliditetom	Further improve the social status of persons with disabilities (Afghanistan)
				107.150	Prava osoba s invaliditetom	Harmonize all laws and regulations in order to ensure equal treatment of persons with disabilities throughout the country, and to eliminate differential treatment of persons with disabilities based on a cause of disability (Finland);
				107.151	Prava osoba s invaliditetom	Draft a single national action plan on the rights of persons with disabilities, with an associated budget and a clear time frame for its implementation (Austria)
				107.152	Prava osoba s invaliditetom	Further its efforts in promoting the rights of persons with disabilities, including through considering a consolidated national action plan and designating an implementation national focal point, and providing the necessary resources to further ensure inclusive education and accessibility for persons with disabilities (Egypt)
				107.153	Prava osoba s invaliditetom	Step up the process of elaboration of the action plan on the implementation of the Convention on the Rights of Persons with Disabilities with a clearly defined time frame (Slovakia)
				107.154	Prava osoba s invaliditetom	Continue consolidating the social protection programmes for the application of the Convention on the Rights of Persons with Disabilities (Venezuela (Bolivarian Republic))

Redni br.	Organizacija	Ime i prezime	Kontakt mail	Broj preporuke	Tema	Preporuka
6.	Sarajevski otvoreni centar (SOC)	Darko Pandurević, Amina Dizdār	darko@soc.ba, amina@soc.ba	107.155	Prava osoba s invaliditetom	Adopt a national action plan to promote the rights of persons with disabilities, in line with CRPD, with special attention to the implementation of inclusive education and the promotion of labour market inclusion (Brazil)
				107.156	Prava osoba s invaliditetom	Fully implement the Convention on the Rights of Persons with Disabilities and in this regard designate a focal point as coordination mechanism based on appropriate consultation with DPOs (Germany)
				107.157	Prava osoba s invaliditetom	Strengthen the application in all its territory of the Convention on the Rights of Persons with Disabilities, guaranteeing that the different measures initiated are in line with the approach defined in the Convention (Spain)
				107.158	Prava osoba s invaliditetom	Continue efforts to eliminate all forms of discrimination against persons with disabilities, in line with best practices and international standards (Qatar)
				107.27	Ljudska prava LGBTI osoba	Draft and adopt a countrywide anti-discrimination strategy, in close cooperation with all relevant stakeholders, including with regard to sexual orientation and gender identity, and the Roma community (Germany);
				107.37	Ljudska prava LGBTI osoba	Implement measures that ensure equality of rights and non-discrimination, especially on the grounds of gender, sexual orientation or gender identity (Uruguay)

Redni br.	Organizacija	Ime i prezime	Kontakt mail	Broj preporuke	Tema	Preporuka
				107.51	Ljudska prava LGBTI osoba	Build upon developments in Sarajevo Canton police regarding training, coordination and awareness-raising in tackling discrimination of LGBT persons and implement these practices throughout the judiciary and the police (Norway);
			maida@soc.ba; zagoracmaida92@gmail.com	107.36	Prava žena	Allocate adequate resources for the full effectiveness of the gender plan of action (2013–2017) (Spain);
				107.69	Prava žena	Further ensure on its territory harmonized legislation on domestic violence and continue strengthening the referral mechanisms in order to provide protection to victims of domestic violence (Moldova);
				107.71	Prava žena	Step up its efforts to address the prevalence of violence against women by adopting a strategy for the implementation of the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence (Hungary);
				107.130	Prava žena	Take all necessary measures to raise the level of involvement of women in public and political life according to the quota stated in the relevant laws (Turkey);
				107.131	Prava žena	Adopt additional measures to achieve gender equality, in policy formulation and decision-making at all levels of Government (Bahrain);

Redni br.	Organizacija	Ime i prezime	Kontakt mail	Broj preporuke	Tema	Preporuka
7.	Transparency International BiH	Peda Durasović	pdjurasovic@ti-bih.org	107.102	Korupcija	Continue implementing the plan to fight corruption (Bahrain);
				107.103	Korupcija	Continue strengthening anti-corruption policies and ensure wider access to justice for every citizen, including through the provision of free legal assistance to the most vulnerable groups (Italy)
8.	TRIAL International	Senka Kulenović, Adrijana Hanušić Bećirović	s.kulenovic@trialinternational.org	107.60	Žrtve ratnih zločina, pružanje besplatne pravne pomoći žrtvama ratnog seksualnog nasilja i porodicama nestalih	Expedite the adoption of laws and programmes designed to ensure effective access to justice for all victims of wartime sexual violence, including adequate reparation (Iceland);
				107.61	Žrtve ratnih zločina, pružanje besplatne pravne pomoći žrtvama ratnog seksualnog nasilja i porodicama nestalih	Thoroughly investigate acts of sexual violence committed during the conflict, with a view to holding perpetrators to account, ensure reparation and full reintegration into society of victims of wartime rape and other sexual violence, and take action to counter any manifestations of stigma and exclusion directed against them (Ireland);
				107.62	Žrtve ratnih zločina, pružanje besplatne pravne pomoći žrtvama ratnog seksualnog nasilja i porodicama nestalih	The judiciary and other relevant authorities to provide justice, reparation and rehabilitation to the victims of wartime rape and sexual violence (Norway);

Redni br.	Organizacija	Ime i prezime	Kontakt mail	Broj preporuke	Tema	Preporuka
9.	Udruženje "Vaša prava BiH"	Zinaida Ibrahimović	zinaidai@vasaprava.org	107.97	Žrtve ratnih zločina, pružanje besplatne pravne pomoći žrtvama ratnog seksualnog nasilja i porodicama nestalih	Adopt a law on reparation and compensation for victims of torture during the war (France);
				107.103	Korupcija (dio o besplatnoj pravnoj pomoći)	Continue strengthening anti-corruption policies and ensure wider access to justice for every citizen, including through the provision of free legal assistance to the most vulnerable groups (Italy)
				107.108	Tražitelji azila, izbjeglice, interno raseljena lica, pravda, lica bez državljanstva, pravo na obrazovanje	Take further steps to ensure registration of all births and provide identity documents to all persons whose birth was not registered (Romania);
				107.109	Tražitelji azila, izbjeglice, interno raseljena lica, pravda, lica bez državljanstva, pravo na obrazovanje	Consider stepping up efforts to achieve free and universal birth registration by, among other measures, harmonizing State and local Government entities' legislation pertaining to civil registration and eliminating remaining obstacles that prevent Roma women from registering births and obtaining birth certificates for their children (Philippines);

Redni br.	Organizacija	Ime i prezime	Kontakt mail	Broj preporuke	Tema	Preporuka
				107.144	Tražitelji azila, izbjeglice, interno raseljena lica, pravda, lica bez državljanstva, pravo na obrazovanje	Take all necessary measures to put an end to the system known as "two schools under the same roof" and eliminate ethnic segregation in the school system (Uruguay);
				107.164	Tražitelji azila, izbjeglice, interno raseljena lica, pravda, lica bez državljanstva, pravo na obrazovanje	Reinvigorate efforts to fulfil article VII of the Dayton Accords, guaranteeing refugees the right to return to their homes of origin (United States of America);
				107.165	Tražitelji azila, izbjeglice, interno raseljena lica, pravda, lica bez državljanstva, pravo na obrazovanje	Consistently and rigorously implement the revised strategy for the implementation of Annex VII of the Dayton Peace Agreement and make all efforts to improve the living conditions of internally displaced persons and returnees (Czech Republic);
				107.166	Tražitelji azila, izbjeglice, interno raseljena lica, pravda, lica bez državljanstva, pravo na obrazovanje	Ensure that IDPs and returnees can fully enjoy their rights relating to social protection, health care, education, housing, employment and physical security (Hungary);

Redni br.	Organizacija	Ime i prezime	Kontakt mail	Broj preporuke	Tema	Preporuka
10.	Udruženje građana "Otaharin"	Bojana Jovanović	bojana.jovanovic@otaharin.org	107.3	Prava nacionalnih manjina /prava Roma i Romkinja	Make necessary amendments to the constitution to ensure full integration of all national minorities (Norway);
				107.19	Prava nacionalnih manjina /prava Roma i Romkinja	After the implementation of the action plan for children in Bosnia and Herzegovina for the period 2002–2010, continue developing programmes for the protection of children, particularly on the fight against child exploitation for begging, their possible recruitment and use in armed conflicts, their protection in judicial processes, as well as their separation from adults in places of detention (Chile);
				107.26	Prava nacionalnih manjina /prava Roma i Romkinja	Continue its efforts to promote and protect the rights of vulnerable groups and provide them with more equal opportunities for advancement (China);
				107.38	Prava nacionalnih manjina /prava Roma i Romkinja	Strengthen actions to ensure the effective implementation of legislation for protection against all forms of racial or ethnic discrimination, with a particular consideration to the creation of oversight mechanisms (Argentina);
				107.39	Prava nacionalnih manjina /prava Roma i Romkinja	Establish and strengthen programmes for combating prejudice and mechanisms for monitoring acts of ethnic-based discrimination and violence (Iceland);
				107.40	Prava nacionalnih manjina /prava Roma i Romkinja	Establish programmes for combating prejudice against ethnic minorities (Poland);

Redni br.	Organizacija	Ime i prezime	Kontakt mail	Broj preporuke	Tema	Preporuka
				107.41	Prava nacionalnih manjina /prava Roma i Romkinja	Enact legislation and norms prohibiting the creation of associations that promote and disseminate hate speech and racism, consistent with appropriate international instruments (Chile)
				107.46	Prava nacionalnih manjina /prava Roma i Romkinja	Reform laws that contain discriminatory provisions, in particular against Roma people (Iran);
				107.47	Prava nacionalnih manjina /prava Roma i Romkinja	Reinforce measures aimed at combating ethnic, racial and gender-based discrimination. Bearing in mind that Bosnia and Herzegovina is currently holding the chairmanship of the Decade for Roma Inclusion, undertake more measures to promote the inclusion of persons belonging to the Roma minority during the tenure of this initiative (Romania);
				107.135	Prava nacionalnih manjina /prava Roma i Romkinja	Develop as a matter of priority a multi-ethnic, inclusive and non-discriminatory common core curriculum, with all levels of Government ensuring that the content of school textbooks promotes and encourages tolerance among ethnic minority groups (Slovenia)
				107.136	Prava nacionalnih manjina /prava Roma i Romkinja	Strengthen programmes for the promotion of work, food and social assistance aimed at national minorities and other vulnerable sectors of the population in the fight against poverty and social inequality (Venezuela (Bolivarian Republic))

Redni br.	Organizacija	Ime i prezime	Kontakt mail	Broj preporuke	Tema	Preporuka
				107.146	Prava nacionalnih manjina /prava Roma i Romkinja	Continue to raise awareness on the needs of the Roma population, in particular children, and establish an adequate system that provides for their social and educational inclusion, including by allocating sufficient resources (Austria);
				107.160	Prava nacionalnih manjina /prava Roma i Romkinja	Create effective mechanisms for the social integration of Roma (Russian Federation);
				107.161	Prava nacionalnih manjina /prava Roma i Romkinja	Continue promoting social inclusion by strengthening the protection of ethnic minorities, in particular the Roma (Senegal);
				107.162	Prava nacionalnih manjina /prava Roma i Romkinja	Pursue vigorously the action plan for the Roma, including ensuring equal treatment and easy access to social services for them (Sierra Leone);
				107.163	Prava nacionalnih manjina /prava Roma i Romkinja	Ensure the inclusion and consultation of Roma while designing, implementing and evaluating policies, programmes or initiatives that might affect their rights (Austria);

Redni br.	Organizacija	Ime i prezime	Kontakt mail	Broj preporuke	Tema	Preporuka
11.	Udruženje građana "Zašto ne"	Edis Fočo	foco.edis@gmail.com	107.119	Izbori	Make the necessary constitutional changes to end discrimination against minorities in exercising their right to full political participation (Australia);
				107.120	Izbori	Review national legislation in order to ensure equal political participation for ethnic and religious minorities (Brazil);
				107.121	Izbori	Step up efforts to achieve an effective participation of minorities in political life (Costa Rica)
				107.123	Izbori	The Government of Bosnia and Herzegovina and the entity Governments join forces and amend the constitution in order to ensure the full political participation of all citizens at all levels of governance, regardless of their national and ethnic origin, and take further steps towards the implementation of the Sejdić and Finci decision of the European Court of Human Rights, including by establishing an implementation timeline (Czech Republic)
				107.124	Izbori	Bring the constitution into line with the Sejdić and Finci decision of the European Court of Human Rights (France)
				107.125	Izbori	Amend the national constitution and the Electoral Law and to bring them into line with the European Court of Human Rights ruling on Sejdić and Finci (Germany)

Redni br.	Organizacija	Ime i prezime	Kontakt mail	Broj preporuke	Tema	Preporuka
				107.126	Izbori	The Government of Bosnia and Herzegovina amend its constitution and the election law to remove discrimination on the basis of ethnicity in politics, in line with the European Court of Human Rights judgements in both Sejdić and Finci v. Bosnia and Herzegovina and Azra Zornić v. Bosnia and Herzegovina (Netherlands)
				107.127	Izbori	Implement the European Court of Human Rights judgement in the case of Sejdić and Finci (Romania)
				107.128	Izbori	Take all necessary measures to remove discriminatory provisions from the constitution and the electoral law in line with the European Court of Human Rights judgement (Austria)
				107.129	Izbori	Amend without delay the constitution with a view to the elimination of discrimination on the basis of ethnicity in public political life and access to public service jobs in conformity with the judgement of the European Court of Human Rights (Belgium)
				107.130	Izbori	Take all necessary measures to raise the level of involvement of women in public and political life according to the quota stated in the relevant laws (Turkey)

Preporuka	Tema	Broj preporuke	Kontakt mail	Ime i prezime	Organizacija	Redni br.
Ratify the Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on a communications procedure	Internacionalni instrumenti, Prava djece, prava žena	107.1	mirsada.bajramovic@bih.net.ba	Mirsada Bajramovic	Zemlja djece u BiH	12.
Sign and ratify the Optional Protocol to the Convention on the Rights of the Child on a communications procedure (Slovakia);	Internacionalni instrumenti, Prava djece, prava žena	107.2				
Continue with further efforts to guarantee children's rights, particularly in the field of social protection and education (Viet Nam);	Internacionalni instrumenti, Prava djece, prava žena	107.18				
Ensure the explicit legal prohibition of corporal punishment of children in all settings (Croatia)	Internacionalni instrumenti, Prava djece, prava žena	107.74				
Enact legislation explicitly prohibiting all corporal punishment in all settings, including the home, in the District of Brcko and in the Federation of Bosnia and Herzegovina (Sweden)	Internacionalni instrumenti, Prava djece, prava žena	107.75				
Make necessary amendments to the national legislation in order to bring it into line with international obligations and commitments for the protection of children and in particular for their protection against sexual abuses, as well as against trafficking of persons (Switzerland)	Internacionalni instrumenti, Prava djece, prava žena	107.78				
Raise public awareness of the Council of Europe Convention on the Protection of Children against Sexual Exploitation and Sexual Abuse (Lithuania)	Internacionalni instrumenti, Prava djece, prava žena	107.79				

O KOALICIJI

BiH Civil Society Initiative for UPR je neformalna koalicija dvanaest organizacija civilnog društva iz cijele Bosne i Hercegovine koje rade u različitim oblastima promocije i zaštite ljudskih prava. Članice *BiH Civil Society Initiative for UPR* su: Sarajevski otvoreni centar, Udruženje/udruga BH Novinari, Civil Rights Defenders, Fondacija CURE, Transparency International u BiH, Udruženje Zemlja djece u BiH, UG Zašto ne, Centar za promociju civilnog društva, Udruženje Vaša prava BiH, TRIAL International, My Right – Empowers People with Disabilities, te UG za promociju obrazovanja Roma "Otaharin".

Sarajevski otvoreni centar je nezavisna, feministička organizacija civilnog društva koja teži osnažiti lezbejke, gejeve, biseksualne, trans* i interpolne (LGBTI) osobe i žene kroz jačanje zajednice i građenje aktivističkog pokreta. SOC takođe javno promovise ljudska prava LGBTI osoba i žena, te na državnom, evropskom i međunarodnom nivou zagovara unapređivanje zakonodavstva i javnih politika u Bosni i Hercegovini. Kroz rad na pitanjima evropskih integracija, SOC unapređuje ostvarivanje ljudskih prava i podstiče daljnji razvoj civilnog društva.

Udruženje/udruga BH novinari je nepolitička, neprofitna organizacija čiji su članovi novinari, slobodni novinari, studenti novinarstva i drugi medijski uposlenici. Udruženje BH novinari je osnovano 2004. kao krovno udruženje novinara u Bosni i Hercegovini sa aktivnostima koje pokrivaju cijeli teritorij države. Osnovni ciljevi Udruženja BH novinari su: (a) zaštititi i poboljšati slobode, prava i odgovornosti novinara kao i zaštititi ugled i dostojanstvo novinarske profesije i (b) poboljšati pravo javnosti da bude informirana o dešavanjima u društvu, kao i pravo svake osobe na slobodu mišljenja, izražavanja i pristup medijima.

Civil Rights Defenders je međunarodna ljudskopravaška organizacija sa sjedištem u Švedskoj koja brani građanska i politička prava, te radi na osnaživanju branitelja i braniteljki ljudskih prava.

Fondacija CURE je feminističko-aktivistička organizacija koja djeluje za jednakost spolova i rodova zalagajući se za pozitivne društvene promjene putem obrazovnih, umjetničko-kulturnih i istraživačkih programa. Organizujući afirmativne akcije CURE slave snagu i moć žena, te rade na osnaživanju osoba kako bi postali/e pokretači/ce društvenih promjena u BiH i svijetu.

Transparency International u Bosni i Hercegovini je akreditovani ogranak Transparency International-a, globalne koalicije za borbu protiv korupcije. Glavni ciljevi Transparency International u Bosni i Hercegovini su suzbijanje korupcije, podrška razvoju dobre uprave, odgovornosti i transparentnosti javnih institucija, širih demokratskih vrijednosti i poštene tržišne utakmice.

Udruženje Zemlja djece u BiH radi sa djecom i za djecu, stalno upozoravajući na položaj djece u BiH, te zagovarajući promjene u zajednici.

UG Zašto ne je organizacija koja se bavi stvaranjem sigurnog, zdravog, aktivnog, efikasnog i odgovornog BiH društva u cjelini, kako u smislu predstavnika vlasti, tako u smislu civilnog društva i građana/ki, kroz promociju i uspostavu mehanizama političke odgovornosti, jačanje i izgradnju građanskog aktivizma, te korištenje novih medija i tehnologija, a sve to zajedno sa drugim organizacijama civilnog društva, institucijama i pojedincima.

Centar za promociju civilnog društva je bh. udruženje, osnovano 1996. godine, koje djeluje u BiH, kao i u zemljama Zapadnog Balkana. Misija CPCD je doprinos jačanju civilnog društva u BiH kroz pružanje podrške razvoju organizacija civilnog društva i njihovoj međusobnoj saradnji i umrežavanju, uspostavljanje okvira za efikasne odnose sa vladinim i profitnim sektorom i razvoj građanskog aktivizma, kao i kroz promociju neprofitnog sektora kao kvalitetnog i nezaobilaznog aktera u društveno-ekonomskom razvoju zemlje. CPCD je razvio SMART centar za obrazovanje odraslih.

Udruženje Vaša prava BiH sa sjedištem u Sarajevu je vodeća nevladina i neprofitna organizacija koja pruža pomoć korisnicima na cijeloj teritoriji Bosne i Hercegovine u svim pitanjima građanskog prava i ljudskih sloboda. Udruženje Vaša prava BiH se zalaže za slobodu i ljudsko dostojanstvo. Ovo opredjeljenje se ogleda u pružanju besplatne pravne pomoći i zastupanju interesa korisnika.

TRIAL International je nevladina organizacija sa sjedištem u Ženevi, a njihov ured u Bosni i Hercegovini se bavi pružanjem besplatne pravne pomoći žrtvama ratnih zločina pred domaćim i međunarodnim tijelima i mehanizmima zaštite ljudskih prava. TRIAL International vrši pritisak na vlasti kako bi se poboljšala prava preživjelih, zagovara zakonske aktivnosti za provođenje pravde te doprinosi podizanju svijesti javnosti o problemima s kojima se suočavaju žrtve ratnih zločina i njihove porodice.

MyRight – Empowers people with disabilities je švedska krovna organizacija osoba s invaliditetom koje su se okupile kako bi pružile podršku razvoju i radu organizacija osoba s invaliditetom širom svijeta. Predstavnički ured MyRight u Bosni i Hercegovini djeluje od 2009. i sprovodi program osnaživanja osoba s invaliditetom i njihovih organizacija o pravima koja su im garantovana Konvencijom o pravima osoba s invaliditetom UN s ciljem da samostalno i uspješno zagovaraju za implementaciju svojih prava. Program jačanja kapaciteta obuhvata pet koalicija sačinjenih od preko 60 organizacija osoba s različitim invaliditetom u Bosni i Hercegovini.

Udruženje građana za promociju obrazovanja Roma "Otaharin" iz Bijeljine osnovano je 2005. godine. Od osnivanja Udruženje se bavi problematikom obrazovnih potreba Roma i Romkinja i olakšavanjem pristupa obrazovanju romskoj populaciji. Kroz deceniju i po rada, pored obrazovanja, uvidjeli smo da je za društvenu uključenost Roma i Romkinja neophodno razvijati različite programe komplementarno djeluju u pravcu postizanja cilja integrativne/sveobuhvatne društvene uključenosti Roma i Romkinja. Trenutno organizacija djeluje u sljedećim programskim pravcima: obrazovanje; mladi i volonterizam; prevencija trgovine ljudima; ekonomsko i psihosocijalno osnaživanje žena; socijalno preduzetništvo i rad sa djecom predškolskog i školskog uzrasta.

